

Mortenstrupgård

Mortenstrupvej 75, 2970 Hørsholm

Fredningsforslaget omfatter: Gårdanlægget bestående af fire sammenbyggede, stråttækte længer, den brolagte gårdsplads, de to fritliggende udhuse opført i tidsrummet fra slutningen af 1700'tallet til cirka 1950, det stensatte møddingssted, den rumafgrænsende stensætning fra gadeporten og langs prydhave og frugthave samt blodbøgen nordligst i haven.

Luftfoto fra NØ

Forslagsstiller: Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur

Indholdsfortegnelse:

Begrundelse for forslaget	side	2
Baggrund for forslaget	"	3
Beskrivelse	"	3 - 7
Tegninger	"	8- 9
Bygningshistorie, oprindelighed og ændringer	"	10
Vedligeholdelsestilstand	"	10
Planforhold	"	10
Kommuneatlas	"	11

Identifikation	”	11
Redegørelse for fredning af sjællandske gårde	”	11 - 16

Luftfoto fra NV

Begrundelse for fredningsforslaget

Mortenstrupgård er et enestående malerisk gårdanlæg i lokal byggeskik, der i det ydre i hovedtræk fremstår, som beskrevet midt i 1800'tallet (brandtax.: 1768, 1834, 1846 og 1855 samt vurderingsforretning af 1852). Bygningsanlægget afspejler ca. 250 års udviklingshistorie med vidnesbyrd fra mange perioder som eksempelvis udvendige sidebånd, som er en stor sjældenhed, og de små, fritliggende udhuse. Denne udviklingshistorie er sammen med gårdens naturskønne, "pædagogiske" beliggenhed midt i sit ressourceområde, som p.t. er under landskabsfredning, den bærende argumentation for en bygningsfredning. Mortenstrupgård vil som fredet anlæg kunne opretholde og udbygge sin symbolværdi som den klassiske, sjællandske bondegård beliggende i en oase i et tæt bebygget boligområde.

Stuehusets relativt beskedne interiørværdier, som dog i øvrigt ville kunne højnes i forbindelse med en restaurering, trækker kun lidt ned ud fra en samlet vurdering, da der heldigvis gennem de senere år har været en stigende forståelse for at bygningerne ikke blot vurderes enkeltvis, men at deres sammenhæng med og betydning for helheden også har en væsentlig betydning.

Se også afsnittet: Redegørelse for fredning af gårde på Sjælland.

Baggrund for fredningsforslaget

Mortenstrupgård, der ejes af Hørsholm Kommune, har gennem længere tid stået ubeboet, og gårdens fremtid er uafklaret. Der har forgæves været forsøgt etableret forskellige løsninger i samarbejde med Hørsholm Museum. Gården vil blive forsøgt solgt i nær fremtid.

Hørsholm Kommune har i samarbejde med Danmarks Naturfredningsforening fremsendt forslag til fredning af Usserød Ådal til Fredningsnævnet. I fredningsforslaget betones at det er vigtigt at beskytte Mortenstrupgård som en værdifuld del af kulturmiljøet i fredningsområdet.

Oversigtsbillede (Usserød Ådal)

Beskrivelse

Mortenstrupgård er iflg. Hørsholm Museum anlagt som enestegård udenfor landsbyfællesskabet i Usserød og fremstår i hovedtræk, som den er beskrevet omkring 1850. Gårdanlægget er placeret nederst på et skrånende plateau over åbrinken, der fører ned mod engdrag, tørveskær og Usserød Å. På de øvrige sider er gårdanlægget omgivet af den dyrkede jord, der grænser op i mod motorvej og tæt nyere bebyggelse.

I Ådalen nær Mortenstrupgård er der fundet spor af bebyggelser fra jernalderen og spor efter en vandmølle. Ifølge Hørsholm Museum tyder meget på at Mortenstrupgård oprindeligt er blevet anlagt i middelalderen. Der har været gode ressource-

mæssige forhold for anlæg af enkelte, spredte gårde i ådalen, men ikke til anlæg af en egentlig landsby.

Stuehuset, som er beliggende imod øst, er 19 fag langt og rejst i en helstensmur på en delvist stensat og delvist muret sorttjæret sokkel. De tyndt pudsede murflader er hvidkalkede, og afsluttes på gårdsiden af en aftrappet gesims. Mod haven dog uden gesims. Vinduerne er udført som torammede med tre ruder i hver, og med koblede rammer. Rammer og sprosser er hvide, og karmstykker og lodposter er blågrønne. Vinduerne er nyere, men traditionelle, kitfalsvinduer. Den nyere, tofløjede hoveddør har fem kvadratiske fyldinger i hver dørfløj og et overvindue med krydssprosser. Mod haven er en ny tofløjet, opsproset havedør.

Taget er et stråtækt heltag med vinkelret tagskæg og med halmmønning med kragetræer. Mod haven er taget opskalket. I gårdsidens tagflade er der to små halvrunde kviste i tagfladen, som på de fleste stråtækte, sjællandske stuehuse. Nordgavlen er halvvalmet, og sydgavlen er en bræddeklædt spidsgavl. Der er tre høje, slanke, hvidkalkede skorstene med sokkel, pibe og gesims og med dækbrædder imod tag.

Rumdisponeringen er traditionel, men bærer præg af en istandsættelse i 1950'erne og senere, og har to gennemgående stuer i den nordlige ende, hvorefter kommer en centralt placeret forstue mod gårdspladsen og spisestue mod haven. Herefter køkken, bad, spisekammer, kamre og fyrrum/bryggers med nedgang til viktualiekælder.

De fleste af de indvendige døre er ældre dørtyper fra forskellige perioder. Loftsbjælker er gennemgående, men indklædte, og lofterne er generelt beklædte med plader. Gulve er nyere ferniserede fyrretræsgulve.

Nordlængen (portlængen) er 14 fag lang og rejst i egebindingsværk med løsholter og fodrem over markstenssyld. Bjælkerne er kæmmet over remmen, der afsluttes med skråtstillet sugfjæl mod tag. Tavlene er udmurede med brændte sten, tyndt pudsede og hvidkalkede over "stok og sten". Gårdsiden er fra port mod stuehus i grundmur. Skillevægge er opmuret i ubrændte lersten.

Øst for gadeporten er værksted og vognport m.v. med lerstampede gulve samt to kamre med døre til gavlstuen i stuehuslængen. Port og vinduer mod gårdsiden er nyere, men traditionelle. Vest for portrummet er længen opdelt i tre laderum adskilt ved gennemgående fodbjælker. I det brede portrums vestside er der en ældre revledør til laden.

Vestlængen set fra gårdspladsen.

Vestlængen (lade og tærskelo) er som stuehuset 19 fag langt. I denne længe indgår to konstruktionstyper, nemlig imod gårdsiden i traditionelt, sjællandsk bindingsværk og mod marksiden med udvendige sidebånd med kæmmede samlinger. Dog er de fem sydligste fag omsat i grundmur. I modsætning til nordlængen står stolperne her ikke på fodrem, men er afsat direkte på syldsten. Længen har en gennemgående port og en revledør både mod gårdsplads og markside, som alle er sorttjærede. I gårdsidens murflader er der tre korsformede udluftningshuller og kun et enkelt støbejernsvindue fra slutningen af 1800'tallet. Taget er stråtag som på de øvrige længer og med en enkelt tagskægskvist med luge ud mod marksiden. Ladelængen afsluttes i begge ender med en bræddeklædt spidsgavl.

De fem sydligste fag er plan- og funktionsmæssigt inddraget i sydlængen, som er kostald. Den øvrige del af længen, fem lo- og laderum, er adskilte ved tværgående bindingsværksskillerum, som tidligere har været lukkede til bjælkelag. Gulvene er dels lerstampede, og dels tegl- eller pigstensgulve. Tagrummet er åbent til kip.

Sydlænge (staldlænge) er som den modstående portlænge 14 fag lang og cirka 9 meter bred, og derved knap tre meter bredere end de øvrige længer. Længen er opmuret i tynd tpudset, hvidkalket helstensmur på sorttjæret markstensfundament. Øverst er der mod gårdsiden en aftrappet gesims og på bagsiden fremkragede skalke. Vinduerne er otterudede, fladbuede støbejernsvinduer med murede sålbænke. Den gennemgående port afsluttes foroven mod gårdsiden med en kurvehanksbue. Øst for portrummet findes vaskerum og en sjældent velbevaret hestestald med båse, spiltove, grebning og pigstensbelægning. Vest for portrummet

er den ligeledes meget velbevarede kostald, som er indrettet med to rækker båse, grebning og fodergange langs ydervægge.

Staldlængen set fra gadeporten

Svine- og hønsehus. Dette fritliggende hus (omsat i grundmur og udvidet ca. år 1900) er 9 fag langt, sat i tynd tpudset, kalket helstensmur på markstenssyld. Vinduerne er fladbuede støbejernsvinduer, og der er tre sorttjærede revledøre og to lemme. Taget er stråtag med bræddeklædte spidsgavle. Huset er indrettet til lokum, svine- og hønsehus.

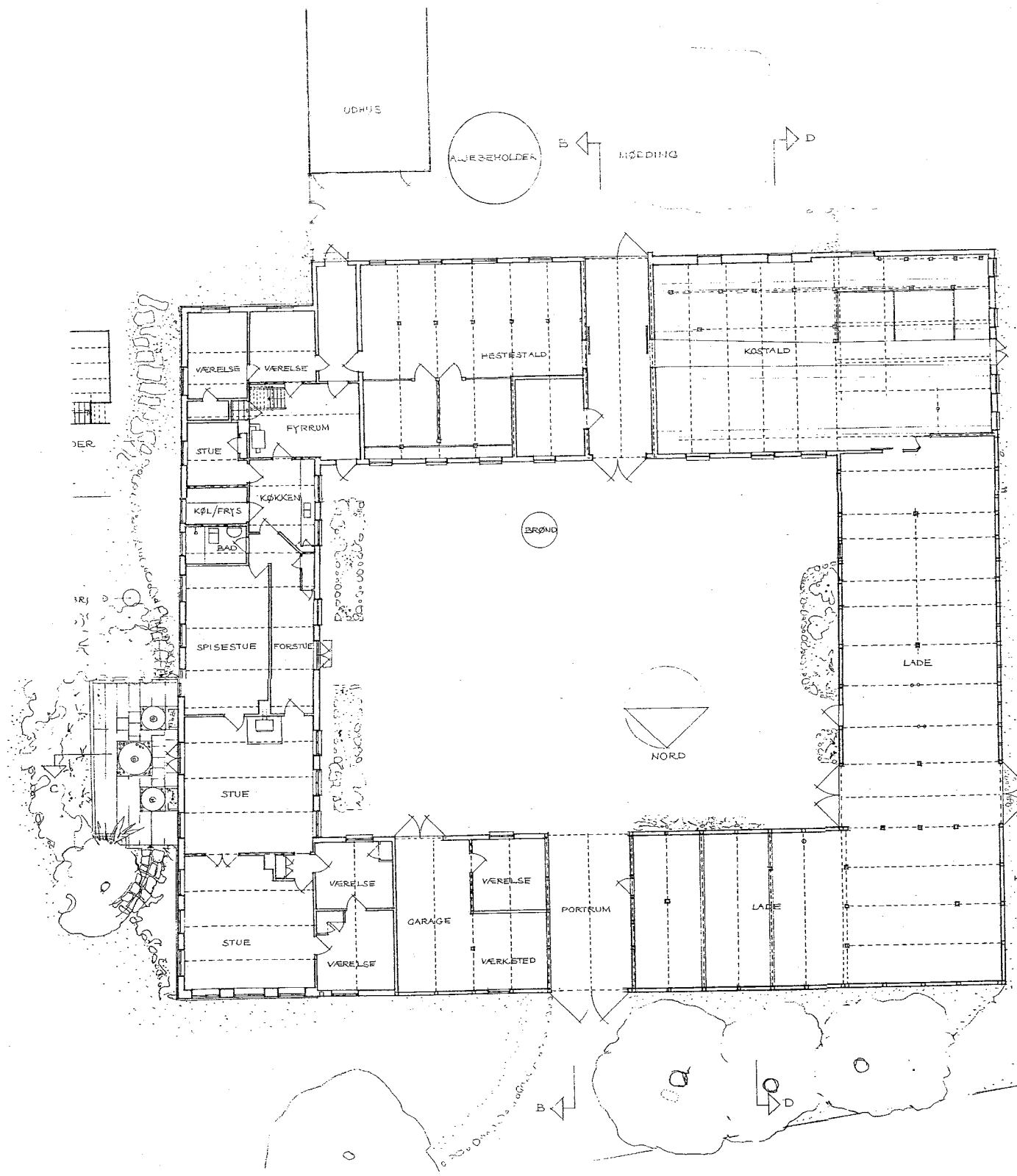
Nyere svine- og materielhus. Bygningen består af to sammenbyggede småhuse, hvoraf det vestlige, smalle hus er fra 1800' tallet og den bredere østlige del er fra cirka 1950. Bygningen er i grundmur, pudset og kalket som de øvrige, og har sorttjærede døre samt støbejernsvinduer. Taget er eternittag med bræddeklædte spidsgavle. Der er vognport i den vestlige del og svinestald i den østlige del.

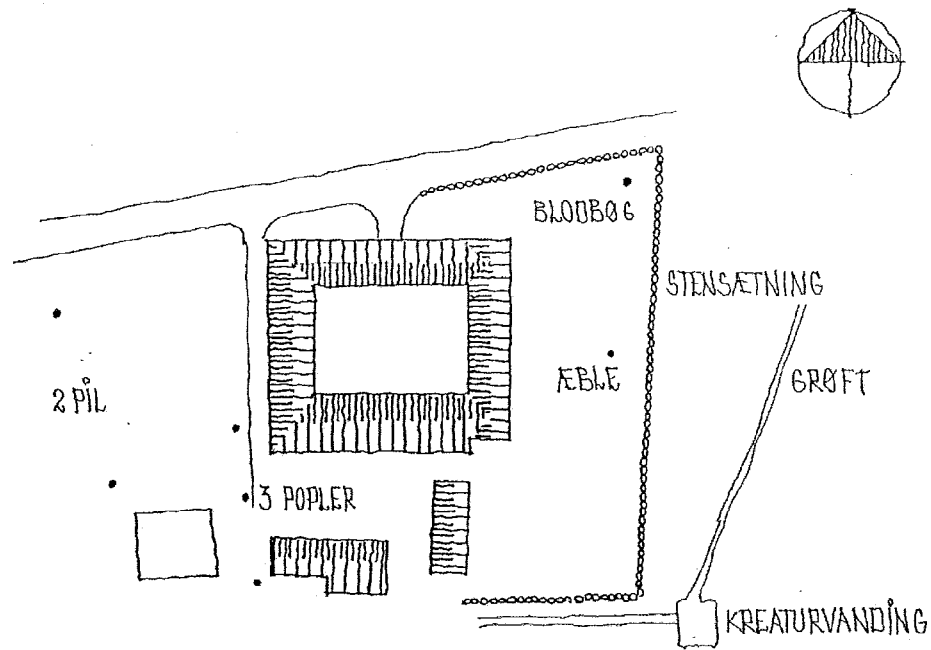

Mortenstrupgård set fra nordvest

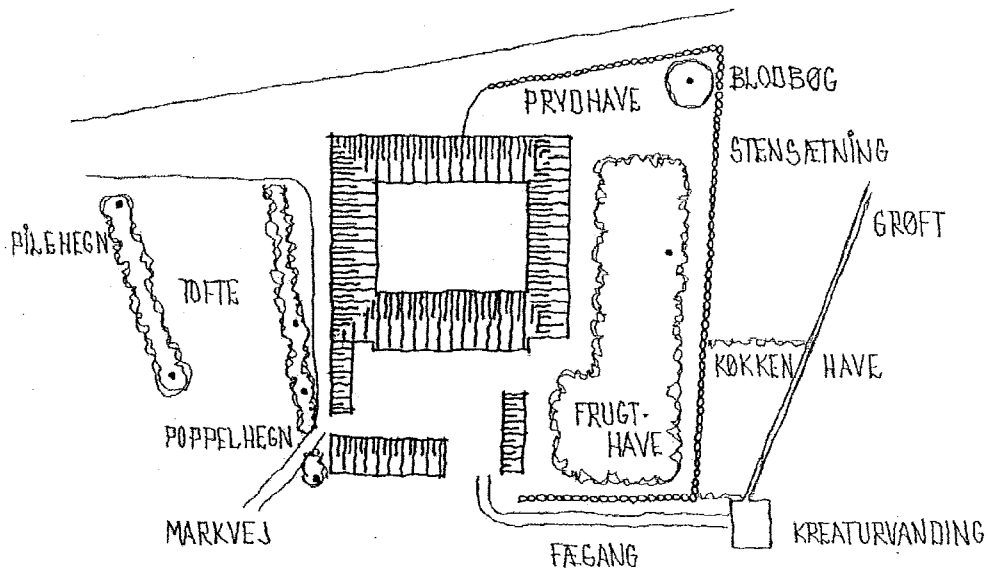

Mortenstrupgård set fra frugthaven i sydøst

TERRANSPOR ÆLDRE END CA. ÅR 1900
OPMÅLT 2006

AREALFORDELINGSPLAN CA. 1850

MORTENSTRUPGÅRD, FRIAREALER 1:1000

Bygningshistorie, oprindelighed og ændringer

Stuehuset fik sin nuværende længde i 1846, hvor der blev tilbygget fem fag til det daværende bindingsværkshus, som efterfølgende over en længere periode helt er omsat i grundmur, således at længen stilmæssigt har fundet sit nuværende udtryk cirka 1875.

Stuelængens nuværende rumdisponering er præget af ombygninger midt i 1900'tallet og senere, men fjernelse af diverse pladebeklædninger på vægge og lofter vil givet kunne danne grundlag for en genskabelse af husets kvaliteter.

Nordlængen- Arkivalske kilder nævner denne længe i slutningen af 1700'tallet, og iflg. en brandtaxation fra 1834 har indretningen været: "stue, kammer, køkken, huggehus, port og lade". Længen, der således har rummet en boligfunktion i mere end 200 år, fremstår meget autentisk. Der er anvendt en del genbrugstømmer, som bærer spor af at have været anvendt i sidebåndskonstruktioner med indvendige kopbånd o.l. En enkelt revledør mod gårdspladsen er sløjfet og et par korsformede udluftningshuller er tilmurede.

Vestlængen antages at være opført i slutningen af 1700'tallet, og den er anført som en 14 fag lang bygning i en brandtaxation af 1768. Længen er forlænget imod syd med 5 fag omkring 1850. Længen fremstår autentisk.

Sydlængen er opført 1855 og fremstår i alt væsentligt som ved opførelsen.

De fritliggende udhuse er opført i 1800'tallet og senere, og de har indtil omkring 1950 været præget af skiftende tiders behov for ændringer.

Vedligeholdelsestilstand

Gården har stået tom i mere end et år, og vedligeholdelsen har gennem en årrække indskrænket sig til det allermest nødvendige. Disse forhold præger bygningernes tilstand, men de forekommer ikke umiddelbar at være i fare.

Planforhold

Området, hvori Mortenstrupgård er beliggende, er inde i en verserende frednings-sag, som forventes positivt afgjort, hvorefter der sker en ændring fra byzone til landzone.

Kommuneatlas

Der er udarbejdet kommuneatlas, og Mortenstrupgård har høj bevaringsværdi (SAVE-værdi: 2)

Identifikation

Adresse: Mortenstrupvej 75, 2970 Hørsholm
Ejendomsnr.: 34594
Matr. nr.: 139 a Usserød, Hørsholm
Kommune: Hørsholm
Ejerforhold: Hørsholm Kommune

Mortenstrupgård (stuehus)

Redegørelse for fredning af gårde på Sjælland, Lolland-Falster, Møn og Bornholm:

I Danmark, øst for Storebælt, findes der ca. 30 fredede gårde incl. møllegårde. Disse er alle spontane fredninger, og cirka halvdelen af disse er gennemført i 1980'erne. Efter 1990 er der kun fredet 5 østdanske gårde.

Der har ikke været foretaget temagennemgange af gårdbyggeri øst for Storebælt. Landsforeningen har et nærmest komplet overblik over hele landets bevaringsværdige gårdanlæg, og finder det usandsynligt, at der ville kunne findes mere end nogle få østdanske gårde fra før 1850, som i kvalitet er på niveau med Mortenstrupgård.

Med hensyn til fredning af landbrugsbygninger er Østdanmark klart underrepræsenteret i forhold til det øvrige land.

De fredede gårdanlæg i Østdanmark

Museumsgården, Magleby
Fredet 1981. Intakt anlæg (Museum)

Nordgården, Magleby
Fredet 1981. Intakt anlæg. (Museum)

Birkely, Kregme
Fredet 1982. Intakt anlæg (Museum til 2007)

Bukkehøjgård, Ågerup
Fredet 1997. Intakt anlæg.

Rødegård, Fårevejle (fogedgård under Dragsholm)
Fredet 1954. Ikke intakt anlæg. Mgl.1½ længe.

Laurentziuslund, Jystrup (birke-dommergård)
Fredet 1985. Intakt anlæg.

Skansevej 10, Reersø
Fredet 1987, Intakt anlæg.

Strandvejen 52, Reersø
Fredet 1983, Intakt anlæg.

Ågård, Næsby ved Stranden
Fredet 1987. Intakt anlæg.

Tvillingegårdene, Nyord
Fredet 1972. Intakte anlæg.

Guldborgvej 51, Langet
Fredet 1959. Intakt anlæg.

Snedinge Møllevvej 5, Bøgelunde
Fredet 2006. Intakt anlæg.

Strandvejen 98, Fakse Ladeplads
Fredet 1970. Intakt 3-længet anlæg.

Bogø Møllegård
Fredet 1964. Kun stuehus fredet.

Østre Ellebygård, Østermarie
Fredet 2000. Intakt anlæg.

Mortensgård, Reersø
Fredet 1982. Ikke intakt anlæg.

Ellemosegård, Hørve
Fredet 2003. Intakt anlæg.

Skovly, Kragevig
Fredet 1989. Intakt anlæg.

Revsmosegård, Mosede
Fredet 1988. Intakt anlæg.

Strandvejen 38, Reersø
Fredet 1969. Intakt anlæg.

Borrehøjgård, Snesere
Fredet 1979. Kun stuehus.

Lille Frigård, Østermarie
Fredet 1979. Intakt anlæg.

Blåbæk Møllegård, Fakse
Fredet 1950. Intakt anlæg.

Melstedgård, Gudhjem
Fredet 1950. Intakt anlæg (museum).

Museumsgården, Keldbylille.
Fredet 2001. Intakt anlæg.

Hallisgården, Kornerup.
Fredet 1984. Intakt anlæg.

Tingstedgård, Sjælsmark
Fredet 1988. Intakt anlæg.

Kongsgården, Lejre
Fredet 1946. Kun stuehus intakt.

Aldershvile, St. Magleby
Fredet 1954. Kun stuehus fredet.